

Deel 1.

DR. A. KUYPER, PRO REGE OF HET KONINGSCHAP VAN CHRISTUS. J. H. Kok, Kampen.

In drie lijvige banden ligt deze studie van Dr. Kuyper, begonnen in de Huisant en daarin van week tot week voortgezet, thans voor ons. Ik meen goed te doen er hier de aandacht op te vestigen, al is zij ook aan verreweg de meeste onzer lezers niet onbekend.

Ook dit werk loof van den geschiedten schrijver komt eerst nu in zijn rijke betekenis van gereformeerde levensbeschouwing, uit.

Het kan toch niet anders of, bij een telkens voor een week ontsproten lezing moet het verlies, terwijl het thans bij doorlopende lezing wint, en bij herhaalde lezing, want deze studie moet bestudeerd, al meer winnen sal.

Men zal zichzelf en zijn gezin een uitnemend dienst bewijzen met zich dit boek van blijvende waarde aan te schaffen.

Het gaat toch om niets minder dan een zich indenken in de suiver christelijke levenswijze, die men kennen moet, om te bevestigen de suiver christelijke levenswijze.

En ook hier weer is het den schrijver gelukt zijn rijke en diepe gedachten rijk onder woorden te brengen, dat zij, ook door hen, die niet tot de geleerden behoren, zonder al te groote inspanning kunnen worden verstaan.

Bij een studie als deze waren, wat men "vaktermen" noemt onvermijdelijk, maar Dr. Kuyper gaf zich dan telkens de moeite die termen te verduidelijken.

Geschieden door een zoo geschoold man als deze auteur, is Pro Rege ook daarom een boek voor het leven, want het schiet altijd in den populairsten toon blifft.

Aanleiding er toe was voor Dr. Kuyper de, op zijn reis om de oude wereld, opgedane ervaring, dat "in het land van den Islam de eere van Mohammed niet slechts in de Moskee, maar op elk terrein des levens, steeds wordt hoog gehouden."

Toen lag de analogie met Christus en de christelijke landen voor de hand en trad de droom, maar onmiskenbare werkelijkheid voor zijn bewustzijn van het contrast tusschen de vereering van Mohammed, als den Profeet van Allah, in het land van den Islam, en de vereering van Christus, als den over ons van God gestelden Koning, onder de gedoopte volkeren.

Door een heilig enthousiasme voor de eere van Christus bezielt, is toen door Kuyper deze studie opgezet en voltooid mogen worden.

Zoo ontsloot, onder den sprekkenden titel, PRO REGE, bedoeld als wapenkrans: VOOR ONZEN KONING!

Om als tot deze studie in te leiden, laat ik hier een kort overzicht volgen.

Zij splitst zich in twee deelen.

I. HET KONINGSCHAP VAN CHRISTUS IN ZIJN HOOGHEID.

II. HET KONINGSCHAP VAN CHRISTUS IN ZIJN WERKEN.

Zoo hierin als in de onderverdelingen komt de systematische geest van den schrijver uit.

Het is de deel dezer studie verloopt met zijn 53 hoofdstukken in drie reeksen, waarvan de eerste in 9 hoofdstukken onder den titel: DE VERPOORING VAN CHRISTUS KONINGSCHAP, het feit van "het tekort in vereering van Christus als onzen Koning in de Christenlanden" constateert, en de tweede, in 16 hoofdstukken onder den titel: DE ONDERMINDING VAN CHRISTUS KONINGSCHAP, dat feit verklaart, terwijl dan de derde reeks onder den titel: HET KONINGSCHAP VAN CHRISTUS NAAR DE SCHRIJFT in 28 hoofdstukken uiteenzet, wat dit Koningschap, naar luidt van de Schrift, zijn moet. Daarbij ging het er om, de eenzijdigheid te overwinnen van het Koningschap van Christus uitsluitend in zijn heerschappij over de geloovigen te zien. Indien ik hier nog eens naar de analogie mag verwijzen: "Mohammed niet slechts in de Moskee, maar op elk terrein des levens". Of, naar de eigen woorden van Dr. Kuyper: "Het Koningschap van Christus toch wordt eerst dan recht verstaan, zoo men het beoeliet niet van het standpunt des menschen, maar in verband met den Raad Gods, waarin zeker ook het besluit ligt tot saliging der uitverkorenen, maar toch de handhaving van Gods eere tegenover de demonische macht steeds de eerste plaats behoort in te nemen". Waarom hij dan toevoegt deze woorden: "De saliging der geloovigen is ongetwijfeld in de handhaving van de eere Gods een der hoofdmomenten, maar ze wordt toch dan eerst recht verstaan, zoo men in deze saliging der uitverkorenen den triomf van den Drieëenigen God over het Rijk der duisternis weet te eeren".

In deze derde reeks: HET KONINGSCHAP VAN CHRISTUS NAAR DE SCHRIJFT is, naar de auteur zelf zegt: "het betoog niet exegesisch-dogmatisch gevoerd, maar deels aan de idee van het Koningschap, deels aan het historisch proces van de openbaring van dit Koningschap ontleend, en ten slotte gezet in het kader van de principiële tegenstelling tusschen het Koningschap Gods en het rijk van Satan" (Deel III, p. 53).

Dit alles nu is vervat in Band of Deel I van PRO REGE.

Ik kom thans tot het tweede deel dezer studie waarvan de titel, zoals ik boven reeds vermeldde, is: HET KONINGSCHAP VAN CHRISTUS IN ZIJN WERKEN.

Dit tweede deel der studie, "waarin op alle terrein des levens de realiteit en de eisch van Christus Koningschap in beeld is gebracht", is het uitvoerigste.

Het omvat Band of Deel II en III van PRO REGE.

Hier nu wordt gehandeld over het koningschap van Christus in verband met de enkele Geloovigen, de Kerk, het Gezin, de Maatschappij, den Staat, de Wetenschap en de Kunst.

Telkens alsof een reeks relaties of verhoudingen, die dan ook in een reeks reeksen worden aangehaald.

Band of Deel II van PRO REGE omvat daarvan reeks I, II en III met de titels: CHRISTUS KONINGSCHAP EN DE ONDERDANEN; CHRISTUS KONINGSCHAP EN ZIJN KERK EN CHRISTUS KONINGSCHAP EN HET GEZIN.

Band of Deel III omvat de IV, V, VI en VII reeks met de titels: CHRISTUS KONINGSCHAP EN DE MAATSCHAPPIJ; CHRISTUS KONINGSCHAP EN DE STAAT; HET KONINGSCHAP VAN CHRISTUS EN DE WETENSCHAP; HET KONINGSCHAP VAN CHRISTUS EN DE KUNST.

Er is alle reden om Dr. Kuyper voor de uitgave ook in boekvorm van deze studie dankbaar te zijn.

Pro Rege mocht niet begraven blijven liggen in oude jaargangen van een periodiek. In zijn drie banden verdient het, als voornaam werk, een plaats op den boekenstandaard van onze zaken-mannen, maar niet minder ook in de bibliotheek van onze studie-menschen.

Hier spreekt, en zal blijven spreken, in warme beleving voor de eere van den Christus, een man van zeldzaam rijke levenservaring, die, door zijn diep inzicht in het Woord en zijn

machtigen denkste, over de vele en velerlei problemen van het christen-leven een vaak verstandelijk licht weet te werpen.

En hij spreekt op voor allen verstaanbare wijze.

Vaak diepzinend, maar toch altijd duidelijk. Dan, niet alleen omdat het de levenswijze naar gereformeerde beginselen op menig punt kan verhelderen, maar ook omdat het de Gemeente des Heeren helderder doet tot duisver het oog kan doen ontsluiten voor de hooge betekenis van CHRISTUS KONINGSCHAP, ligt de groote waarde van PRO REGE.

Laat mij hier nog aan mogen toevoegen, dat een zaak-register en een tekstlijst het gebruik van het werk vergemakkelijkt.

G.

Verenigingsleven.

WAT DE ZENDING DOET.

II.

In het statistisch overzicht van de in Nederland en elders voor onze koloniën en van de in Nederland voor andere landen werkende zendingscorporaties, was bovenaan te vinden het *Nederlandsch Zendingsoverzicht*. Deze corporatie verdient inderdaad die eereplaats, want zij is de oudste der Nederlandsche zendingscorporaties.

Evenwel zou er ook een reden geweest zijn om haar op een latere plaats te stellen, aangezien zij wel de oudste der Nederlandsche zendingscorporaties is, maar niet de oudste vereniging, welke in onze koloniën werkt, niet de vereniging, die het langst daar haar arbeidsveld heeft.

Letten we uitsluitend op den onderdom der in Indië werkende corporaties, zonder onderscheid van oorsprong, dan moet voor gesteld worden de *Society for the Propagation of the Gospel*, die in 1701 reeds werd gesticht en te Londen haar zetel heeft.

Deze vereniging, welke den aartsbischop van Canterbury tot voorzitter heeft, werkt in onze koloniën alleen op Saba, den derdelanden onder den wind in West-Indië, waar zij ook slechts één zendeling heeft arbeiden, den heer J. W. Leverock.

Zien we alleen op den onderdom, dan moet overigens nog een zending voorgaan, namelijk die van de Evangelische Broedergemeente, welke van heel wat meer belang is dan die van genoemde Engelse corporatie. De *Zending van de Evangelische Broedergemeente* heeft haar hoofdbestuur in Berthelsdorf bij Herrnhut in Saksen, waar de "Missionsanstalt der Evangelischen Brüder-Unität" zetelt. Het grootste zendingsveld der Broedergemeente is Suriname, waar de missie begonnen werd in 1735.

We hebben hier niet te doen met een zendingsgemeenschap, want het eigenaardige is, dat de Broedergemeente als kerk de zending drijft. Vandaar, dat de leiding berust in handen van een afdeeling van het kerkelijk bestuur, die verantwoordelijkheid verschuldigd is aan de Generale Synode, die om de 5 jaar te Herrnhut vergadert.

In Suriname werken ruim 30 zendelingen, behorende tot de kerkelijke, en 13 behorende tot de commerciële afdeeling, en voorts als inlandsche arbeiders 4 geordende en 13 niet-geordende zendelingen, waarbij als hulpbezoekers dan nog komen 57 evangelisten, 183 nationaal-helpers en 193 nationaal-helpers. Gezinsbeleid wordt onder Negera, Bochnegers, Britsch-Indiërs en Javanen.

De zending in Suriname beschikt verder over een theologische school te Paramaribo, een internaat ter zelfder plaatse voor kinderen van zendelingen in het boschland, een tehuis voor verwaarloosde kinderen bij Paramaribo, jongelings- en meisjesverenigingen enz., en 31 scholen met 117 onderwijzers en kweekelingen.

Voor Nederland werkt als hulpvereniging het *Zendingsoverzicht der Broedergemeente te Zeist*, dat in 1793 reeds werd opgericht en waarvan thans vertegenwoordiger en secretaris is de heer H. Weiss, schrijver van het werk "Ons Suriname". Over 1910 werd in totaal uitgegeven 100 à 150 mille (de opgaven loopen zeer uiteen), waarvan slechts een zeer gering deel (nog geen 10 mille) in Nederland werd bijgebracht.

Later moeten we nog even op Suriname terugkomen. We hebben dit alles echter voorop willen stellen om, met het oog op ouderdom en anciënniteit, volkomen eere te geven wien eere toekomt. We keeren thans echter terug tot de oudste suiver Nederlandsche zendingsvereniging, het in 1797 gestichte *Nederlandsch Zendingsoverzicht*, dat jaarlijks een nageoegde gelijk som als de Broedergemeente uitgeeft, maar dan een som, die in Nederland is bijgebracht. Onder de Nederlandsche zendingscorporaties mag genoemd genootschap dan ook om meer dan één reden op de eerste plaats gesteld worden.

Het doel van het genootschap is "de voortplanting en bevordering van het Christendom, bijzonder onder de heidenen. Het wil het ware en werkdagse Christendom, zoals dat in de boeken des O. en N. Testaments is vervat en uitgedrukt in de twaalf artikelen der algemeene Christelijke geloofsbelijdenis, zonder bijvoeging van menselijke leerbegrippen, eenvoudig en oprecht in de harten der menschen planten".

Sedert 1847 is Ned. Indië uitsluitend het veld van den arbeid van het genootschap, dat, behalve gewone leden en begunstigers, ook 2.9 medewerkende leden heeft, die een speciale verklaring hebbende ondertekend, in hun kring bijzonderlijk de belangen van het genootschap zoeken te bevorderen.

De generale leiding berust bij het bestuur van 317 leden, die door de jaarvergadering uit de medewerkende leden worden benoemd, terwijl de dagelijkse leiding en uitvoering van zaken berust bij het uit en door de bestuurders gekozen hoofdbestuur van 35 leden, dat zijn arbeid voor een goed deel onder commissies verdeelt, die algemeene en bijzondere aangelegenheden hebben te behartigen. Zoo heeft men: de uitvoerende commissie voor alle lopende zaken, en voorts: commissies voor de financiën; voor de expeditie; voor de redactie der periodieken, w.o. de Mededeelingen vanwege het N. Z. G., een hoogst belangrijk tijdschrift met bijdragen tot de kennis der N.-O.-Indië, land- en volkenkunde van N.-O.-Indië; voor de Oost-Indische talen; voor de pensionen; en een periodieke commissie ter bevordering der belangen van het N. Z. G.

Gesteund wordt de arbeid van het Genootschap door hulpgenootschappen, afdelingen enz. in verschillende plaatsen. Het secretariaat is gevestigd: Rechter Rottekrade 63, Rotterdam.

Zoals reeds werd opgemerkt, is tegenwoordig

Indië het uitsluitend arbeidsveld van het genootschap. Het werkt daar in de Minahasa, Oost-Java, Posso, Bolaang-Mongondou en Deli, op 't oogenblik met 17 zendelingen. Terloopen zij hierbij aangemerkt, dat alle 2.8 zendelingen worden opgeleid aan de Ned. Zendingsschool, waarvan de oprichting in 1905 voornamelijk door het N. Z. G. werd bewerkstelligd, en waarop nader wordt teruggekomen. Behalve de zendelingen heeft het genootschap ruim 450 inlandsche helpers en onderwijzers.

In de Minahasa is de arbeid van het genootschap téér belangrijk. Het heeft daar 163 gewone scholen gesticht, heeft er een school voor dochters van hoofden en aansienlijken, die uitgaat van een afzonderlijke vereniging en waarop we dus nog terugkomen, evenals op het ziekenhuis te Sonder; heeft er een ambachts-school te Kasas en beschikt er over een zendingsdrukkerij te Menado.

Op Oost-Java, waar 6 zendelingen werken, 3 artsen, 1 zendingsonderwijzer en 2 diaconessen werken, heeft het genootschap een kweekschool voor voorgangers-onderwijzers te Modjo-Warno, en ter zelfder plaatse een ambachtschool, een zendingshospitaal dat afzonderlijk besproken wordt, en een spaarbank; voorts een hulpziekenhuis te Swaro, en 40 scholen.

In Posso, waar 4 zendelingen werken, zijn 20 scholen, terwijl in Bolaang-Mongondou waar de arbeid nog in den aanvang is, 1 zendingsleeraar en 1 zendingsonderwijzer werken en 16 scholen zijn.

Dell heeft 3 zendelingen en 1 zendingsonderwijzer, die hoofd is van een kweekschool te Raja voor opleiding van onderwijzers, van zonen van hoofden en van jongelui, bestemd voor den administratieve dienst. Er zijn in Deli 31 gewone scholen, terwijl er voorts — te Lao Li Momo — een mislatschen-asijs is.

Officiële Berichten.

De kerkeraad der Geref. Kerk alhier deelt aan heeren collectanten, die in deze gemeente mochten willen collecteren, mede, dat zij zich dan drie weken van te voren tot zijnen praeses hebben te wenden, indien ze althans prijs stellen op eene aanbeveling van den kerkeraad.

Namens den kerkeraad:

B. ROORDA, praeses.

D. WESTRA, scriba.

Gevoerd, 15 Febr. 1912.

Classes Brielle maakt bekend, dat collectanten binnen haar ressort slechts ontvangen zullen worden, wanneer zij drie weken te voren zich hebben aangemeld bij Dr. R. J. Aalberts te Spijkensse of bij Dr. M. H. K. Mol te Zwartwaal.

De kerkeraad der Geref. Kerk te Gasselternijveen heeft besloten, geen collectanten in de gemeente toe te laten, die niet 4 weken te voren daartoe een verzoek indienen bij den kerkeraad.

MUIDEN. Alle brieven en stukken betreffende de Geref. Kerk alhier, gelieve men voortaan te adresseren aan A. W. van Veen, scriba der Geref. Kerk.

Kort verslag van de vergadering der classis Gorinchem, gehouden 7 Februari 1912.

1. De vergadering wordt namens de kerk van Schoonewoerd door Dr. Bouwman op gebruikelijke wijze geopend.

2. Nadat de credentiebrieven zijn nagezien, en in orde bevonden, wordt het modernisme aldus geconstitueerd: Dr. S. O. Los, praeses; Dr. W. H. Bouwman, scriba; Dr. C. Lindeboom, assessor.

3. Notulen gelezen en goedgekeurd.

4. Het voorstel van een der kerkeraden met betrekking tot oplossing der moeilijkheden, in zijn gemeente gerezen, wordt met advies aan den kerkeraad teruggezonden.

5. Het voorstel-Gorinchem: "De classis verzoekt aan de Particuliere Synode, te besluiten, voortaan hare acta te doen drukken, en aan elke kerk voor ieder harer ambtsdragers een exemplaar toe te zenden", wordt na bespreking met algemeene stemmen aangenomen.

6. De aanvragen naar art. XIII K.O. van de kerken Giessendam en Vianen, tot de classis gericht, worden toegestaan, en tevens besloten, de aanvragen der kerken bij de Particuliere Synode van Z.-Holland (Z.G.) te steunen.

7. Verzoek van een der kerken, op de Meisclassis een broeder toe te laten, om onderzocht te worden of hem de bevoegdheid van oefenaar zou kunnen worden verleend, wordt toegestaan, en de wijze van onderzoek geregeld.

8. Na onderzoek van de desbetreffende stukken wordt aan Dr. C. J. H. van Diemen, beropen naar Biokajil, wettelijk getuigenis zijns afscheids van deze classis verleend.

9. Bij de rondvraag naar art. 41 K.O. wordt aan enkele kerken advies gegeven. Dr. Steinhart wordt aangewezen als consulent voor Meerkerk.

10. In de volgende 3 maanden zal Hardinxveld gediend worden door DD. Kapteijn en Milo; Asperen door DD. Bouwman en Los; Giessen O. en N. Kerk door Dr. Lindeboom; Noordeloos door DD. Steinhart en Van der Vlies.

11. De praeses wenst Dr. van Diemen bij zijn vertrek naar de classis Zwolle, uit naam der vergadering, Gods rijken seggen toe op den arbeid in den werkkring, dien hij eierlang heeft te aanvaarden; waarna Dr. van Diemen op hartelijke wijze van de classis afscheid neemt.

12. Nadat nu Psalm 124:4 den vertrekkenden dienaar is toegesproken, en de assessor in dankgebed is voorgegaan, sluit de praeses de vergadering.

Op last van de classis, C. LINDEBOOM, h. t. assessor.

Korte notulen der classisale vergadering, gehouden te Gouda den 6 en 7 Febr. 1912.

Na het zingen van Ps. 84:6 opent Dr. Dalhuijsen namens de roepende kerk van Nieuwerkerk a/d. IJssel de vergadering met het lezen van Hebr. 13 en gebed.

Praeses is Dr. Dalhuijsen, assessor Dr. van Dijk en scriba Dr. Sapp.

De credentiaalen worden nagezien, en daaruit blijkt, dat afwezig zijn de afgevaardigden van de kerken te Schoonhoven A en B en Wilhelmskerk. Een viertal kerken hebben een diaken afgevaardigd, aan wien keursteem wordt verleend.

Naar aanleiding van een ingekomen schrijven van broeder M. uit B., hetwelk voor kennisgeving wordt aangenomen, spreekt de classis naar leedwesen uit, dat het ingekomen stuk van broeder v. d. D. uit B., opgenomen in de *Goudsche Kerkbode* van 29 Dec., aan de opmerksaamheid der Redactie is ontploft.

Dr. van Dijk brengt rapport uit over de concept-regeling van de vaste bijdragen der kerken. Besloten wordt, deze regeling in de G. K. op te nemen ter beoordeeling der kerkeraden.

Dezelfde brengt rapport uit omtrent het door dep. ingesteld onderzoek in de kerk van Z. De classis vereenigt zich met de conclusie van dep., dat het onder de tegenwoordige omstandigheden niet mogelijk is, voldoende hulp te verlenen.

De schriftelijke aanvragen der hulpbehoevende kerken om ondersteuning naar art. 11 en 13 worden ingediend.

De kerk van Z. verzoekt verloop en aanbeveling van de classis, om door middel van circulaire in de kerken gelden te verzamelen voor den bouw eener pastorie; welk verzoek wordt ingewilligd.

De Sap doet mededeeling aangaande de zending op Midden-Java.

De vacaturebeurten worden geregeld als volgt: Zevenhuizen, D.D. Jaspers, Sap en Wielenga; Lekkerkerk, D.D. Andree, Osinga en van Setten; Haastrecht, D.D. Dalhuijsen, van Dijk en Stadig; Ouderkerk, Dr. Wientjes.

Dr. Kamper brengt rapport uit over het naaien van het archief der classis en de boeken van den quæstor der zending. Die van den quæstor der classis worden nagezien en accoord bevonden door D.D. van Setten en Wientjes.

Dr. Langen rapporteert, dat de stukken voor de approbatie van het beroep van Dr. Kamper naar Werkendam B in orde zijn bevonden, evenzoo die van Dr. Voigt, beroepen predikant van Ouderkerk.

Dr. van Dijk wordt consulent van Haastrecht. Bij de rondvraag naar art. 41 doen de kerken van Nieuwerkerk en Gouda verblijvende mededeelingen.

Roepende kerk voor de volgende vergadering is Ouderkerk en praeses Dr. van Dijk.

De bijdragen en collecten worden gestort. De praeses richt een hartelijk woord tot den vertrekkenden broeder Kamper, hetwelk door hem wordt beantwoord. Staande wordt hem Ps. 134:3 toegesproken, waarna Dr. Kamper met dankzegging eindigt.

Op last der classis, Oudewater. A. VAN DIJK, assessor.

Buitenland.

Het probleem van het vroeger of later geroepen worden der volken.

(Slot).

Het groote probleem der zending is de roeping der drie groote Aziatische volken, de Japannezen, de Chinezen en de Indiers, die God bijna twee duizend jaar na de verschijning van Christus in hunne eigene wegen heeft laten wandelen. Niemand zal kunnen loochenen, dat de drie genoemde volken zeer begaafd zijn.

De Japannezen hebben in den laatste tijd daarvoor de schitterendste bewijzen geleverd, ze hebben een mogendheid als Rusland kunnen overwinnen. Het Chinese rijk van 400 miljoen menschen, dat reeds 25 eeuwen bestaat, toont dat er in zijn bossem een kracht leeft welke den staat vormde en in stand hield, die men elders tevergeefs zoekt. De diepte van de scherpsinnigheid der Indische filosofie kan wedijveren met hetgeen de meesters op dit gebied in Europa geleverd hebben. Daar in Azië heeft de menscheijke geest gelegenheid gehad te tonnen, hoe ver hij het in eigen kracht brengen kan. Wij kunnen ons voorstellen dat beschaaft volken, die een religie hebben, gegrond op een overvloedige literatuur, wier sociaal, zedelijk en staatkundig leven gegrond is op beschouwingen welke in de religie worden of met haar saamgevoegd zijn, een zelfbewustzijn bezitten, dat men moeilijk aan het waken brengen kan. De Heideuse gods zijn immers een personificatie van den volksged, zodat de eisch dat men een anderen God zal gaan dienen, als onbegrijpbaar door hen afgewezen wordt.

Het is daarom te begrijpen, dat, wanneer volken met zulk een verleden aangemaand worden hun religie op te geven, zij dit beschouwen als een belofte, tegen welke hun nationale trots zich met alle kracht verzet. Kerst wanneer de leiding Gods in de geschiedenis dezen nationalen trots gebroken heeft, gelijk thans het geval is met het vijf miljoen inwoners tellend volk van Korea, dat plotseling van een Keizerrijk een Japanse provincie geworden is, vindt de roepstem om tot de Christelijke kerk te komen zoozeer gehoor, dat van een kerstening van het volk gesproken worden kan.

Met andere woorden: een sekere knak moet aan het nationale leven gegeven zijn, wil de zending met regerevende kracht onder een volk werken. Haar eerste goede uitkomsten heeft zij daarom in den regel bij die lagen in de bevolking, welke met den volkgeest eenigermate in verval zijn geraakt, hetgeen natuurlijk het doordringen tot de eigenlijke kern van het volk bemoeilijkt. Maar dat is goed; snelle overwinningen zijn maar al te dikwijls Pyrrusoverwinningen. De innerlijke ommekeer van volken, die sedert duizenden jaren zich altijd meer afgekeerd hebben van het eenvoudige geloof aan God, dat wij in de oudste oorkonden der Chinezen en Hindoes vinden, wier religie nu een niet te ontwarren kluis van diepzinende wijsbegeerte en mystiek, mantiek, afgodendienst en het dwaasste geloof is, vormt een conglomeraat dat allen bedriegt volgens het spreekwoord: wie veel brengt, zal ieder iets kunnen bieden — deze ommekeer is een werk van eeuwen. Maar wanneer hij tot stand komt, zal het onderscheid tusschen het Indische, Chinese en Japanse Christendom en het onze nog altijd grooter zijn, dan het verschil tusschen het Deutsche en Engelse Christendom, dat toch duidelijk was te nemen is. De groote lofzang der verlorene menscheijkheid ter eere van Christus zal niet monotoon zijn, maar wanneer elk volk zijn eigen aardigheden tot ontwikkeling te brengen, dan zal uit de verscheidenheid der toonen de volle harmonie geboren worden.

Nog een probleem blijft er over, de vraag: hoe te verklaren, dat volken uitgeroerd zijn vóórdat zij tot de gemeenschap der kerk geroepen werden? Dit raadsel is niet te verklaren. Het past ons, de hand op den mond te leggen en te erkennen, dat wij slechts ten deele kennen, doch wanneer het volmaakte zal gekomen zijn, dan zal teniet gedaan worden hetgeen ten deele is.

Engeland. Waardoor kregen de Ritualisten de overhand? Kensit's protest tegen het Romaniseeren streven.

Reeds meermalen weten wij er op, dat in Engeland de Ritualisten in getal en invloed sterk toeneemen, en dat ook de Breed-Kerkelijke of de liberale partij aanwaait, terwijl de Laag-Kerkelijke of de Evangelische partij op den achtergrond gedrongen wordt. Enkele weken

geleden maakten wij er opmerkzaam op, dat de Engelse regering bijna aldoor Hoog-Kerkelijke mannen of Ritualisten tot bisschop benoemde. De Evangelischen hebben zich daarover bij minister Asquith beklagd, die ten antwoord gaf, dat er onder de Evangelischen weinig of geen mannen gevonden werden, die voor de Laag-Kerkelijke ambten geschikt waren. De klacht die tot Engeland's eersten minister kwam, heeft echter dit uitgewerkt dat onlangs een Evangelische tot bisschop benoemd werd. Maar dit neemt niet weg, dat de klacht van den minister, dat hij onder de Laag-Kerkelijken weinig mannen vond die genoeg op den voorgrond traden om voor een bledom in aanmerking te komen, niet van grond onbloeit is.

De Laag-Kerkelijken hebben zich voornamelijk gewijd aan Evangelisatie en anderen practischen arbeid — werkzaamheden die op zich zelve beschouwd niet dan te prijzen zijn doch op wetenschappelijk gebied presteerden zij niet zooveel als de Ritualisten, die vooral door historische onderzoekingen trachten aan te toonen, dat hetgeen zij voorstonden geworteld is in de historie van de Kerk des Heeren in Engeland.

Dr. Strans, die in de voorgaande eeuw den treurigen naam van apostel des ongeloofs kreeg, voorspelde dat de Kerken vroeger of later kleine klubjes zouden worden, waarin schoenmakers en kleermakers op salvende wijze het woord zouden voeren. De Heere der gemeente heeft dit verhoed, door mannen van wetenschap en talent aan te toonen, die den strijd ook op het erf der wetenschap voor den Christus te voeren.

In verband hiernaast wenschen wij te wijzen op den strijd, die door den heer Kensit tegen de Romaniseerende richting in de Anglicanische Kerk gevoerd wordt. Deze heer is de zoon van den boekhandelaar Kensit, die soms op luidruchtige wijze tegen het invoeren van Roomsche praktijken in de Anglicanische parochiale kerken protesteerde, en die door een Ritualistische school werd gedood. Dezer dagen deed Kensit, de zoon, van zich spreken, door zijn protest tegen een toneelvertooning, waarbij op de manier, waarin dit in de middeleeuwen geschiedde, geestelijke dingen ten toneele werden gevoerd. Was was het geval?

In "Olympia", een enorm groote zaal in West-Londen, waren niet minder dan 4000 geestelijken der Anglicanische kerk en predikanten der Vrije kerken genoodigd om eene voorstelling bij te wonen. Volgens een der dagbladen zaten geestelijken der staatskerk, Congregationalistische, Wesleyaanse, Baptistische, Presbyteriaanse predikanten en Roomsche priesters, naast elkander om het "mysterie" bij te wonen; de zwart gekrokte manigje vormde een van de grootste en vreemdste verzamelingen toeschouwers die ooit op een plaats van publieke vernakelijke vergadering waren.

Daar hadden de heer Kensit en zijn vrienden, leden van de "Protestant Truth Society", de lucht van gekregen en aanstands organiseerden zij een protestmeeting buiten "Olympia", waarbij bannieren werden ontplooid en tractaten uitgedeeld. Dit gaf aanleiding tot een heftigen twist. Een troep figuren die bij de oproeping van het stuk "The Miracle" dienst moesten doen, vonden dat zij in hun bestaan bedreigd werden door het optreden van Kensit en zijn medestanders bij de deur van Olympia, en zij wezen zich daarom op de protesteerenden om hen te verdrijven. Na een worsteling, waarbij vele basissen aan horden gescheurd werden, en waarbij een of twee der protesteerenden mishandeld werden, dreef men deze in de Hammer-smith-straat.

De heer Kensit besloot het hierbij niet te laten. Hij verklaarde dat de opvoering in "Olympia" een gefaticeerd middel was om proserleten te maken voor de kerk van Rome en voor hare navolgers in de Anglicanische kerk en organiseerde daarom een protestmeeting in Caxton Hall, waarin uitgesproken werd dat in "Olympia" het kloostersysteem was verheerlijkt; welk systeem toegepast werd door het stichten van nonnenkloosters en kloosterschoolen. Op die meeting spraken drie vrouwen om hare ervaringen omtrent het kloostersysteem mede te deelen en te protesteerden tegen de opvoering in "Olympia". Ook betoogde de heer Kensit, dat het toneelstuk dat gespeeld was, ten doel had om te laten zien, dat het kloostersysteem leidde tot heiligheid in tegenstelling met het leven in de wereld. Maar als men het kloostersysteem kende, moest men een ander oordeel vellen. Zoo ging het voort.

Doch wij vragen, is de wijze waarop de heer Kensit te werk gaat, het beste middel om aan de Romaniseerende richting paal en perk te stellen? Het komt ons voor, dat hij enkele uitwassen van het Romanisme zoekt te faulken, terwijl hij den wortel waaruit deze dwaling voortkomt, onaangetroffen laat.

WINDICEL.

Voort Kinderen.

HET GOEDE DEEL.

VII.

DE VOORBEREIDING.

Er verliepen verscheiden weken eer Otto op den ontvangen brief antwoord kon geven. De wijze waarop dit moest geschieden, maakte het begrijpelijk.

Belangrijk echter was dan ook de inhoud van zijn schrijven. Hij kon vader mededeelen, hoe iedereen in de omgeving van den keurvorst scheen te verwachten dat groote dingen aanstaande waren. Er gingen telkens boden naar de hoven der Protestantische vorsten van Duitschland, die op hun beurt weer boden zonden naar Heidelberg.

Wat hem zelf betrof, zoo kon hij zijn ouders verblijden met de mededeeling dat hij meer en meer bij den keurvorst in gunst geraakte. Dikwijls trad deze met Otto in gesprek, die blijkbaar zijn vertrouwen begon te winnen, en wien hij meermalen iets gewichtig opdroeg. Wat Otto echter minder behagde was het seer wereldsche leven aan het hof en het ontbreken van ernst ook bij den keurvorst. Ondanks zijn jonkheid had Otto door geardheid en opvoeding sekeren eenvoud en kalme, die aan het hof weligen bezaten. Wel kon hij, gelijk andere jonge menschen, gul vroolijk zijn, maar het christelijk leven dat in het huis van zijn om heerzichte miste hij met droefheid in het prachtig slot te Heidelberg. Wel werd er door den hofkapelaan de Heilige Schrift gelezen, en woonde het hof geregeld de diensten in de kapel bij. Wel werd de Heidelbergse Catechismus naar keurvorstelijk bevel in de kerken en scholen des lands onderwezen, maar het leven aan het hof was, zoo vond Otto, niet altijd met Gods Woord noch met den Catechismus in overeenstemming.

Op een middag was hem opgedragen een